

اصول کلی در پانسمان زخم

ای دریغا مرهمی

اهداف آموزشی

از خوانندگان محترم انتظار می‌رود پس از مطالعه این مقاله:

پانسمان و کاربرد آن را توضیح دهند.

تجهیزات لازم برای پانسمان را بشناسند.

اصول کلی پانسمان زخم را شرح دهند.

مرضیه رضایی

کارشناس مسئول مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی شاهرود

مژگان نیری

مربی مرکز آموزش بهورزی
دانشگاه علوم پزشکی شاهرود

با پروتئینی به نام کراتین ساخته شده است و یک لایه ضد آب ایجاد می‌کند و مسؤول محافظت در برابر تغییرات محیط است. سلول‌های سطح پوست با ریزش پوست‌های لایه‌زیرین تا رویی همیشه در حال بازسازی هستند. مثلاً ترمیم زخم مخاطی یک نوع افزایش در این روند طبیعی محسوب می‌شود. «درم» یا لایه میانی از سلول‌های زنده ساخته شده است که عروق خونی و اعصاب از آن عبور می‌کنند و در درجه اول مسؤول ساختار و پشتیبانی است. لایه درونی پوست، بافت پیوندی رشته‌ای (متراکم) است که رشته‌ها در آن به طرز محکمی به هم تابیده‌اند و این لایه مانع نفوذ عوامل بیماری‌زا به بدن می‌شود.

مقدمه

پوست بخشی از دستگاه پوششی بدن ماست که نقش ایمنی مهمی در محافظت از بدن در برابر عوامل بیماری‌زا و از دست دادن بیش از حد آب دارد. پوست یک سیستم اندام مهم و ضروری است که پیچیده است و نقش‌های زیادی در سلامت دارد. مو، ناخن و غشاء مخاطی بخش‌های دیگر این دستگاه هستند.

ساختار پوست

پوست از چند لایه تشکیل شده است. «اپیدرم» یا لایه بیرونی خودش چند لایه دارد و بیشتر از سلول‌های مرده

- سرم شست‌وشو/ بتادین
- مشمع و رویه مشمع

اصول کلی پانسمان زخم

۱. **شست‌وشوی دست‌ها:** از تماس دست یا وسایل آلوده به زخم جدا خودداری کنید. پیش از پانسمان و تمیزکردن زخم لازم است دست‌ها و زیر ناخن‌های خود را به خوبی با آب نیم گرم و صابون بشویید. پوشیدن دستکش استریل باعث می‌شود که پانسمان ایمن‌تری داشته باشید.

۲. **آماده‌سازی وسایل:** وسایل پانسمان را آماده بر روی ترائی یا سینی قرار دهید.

۳. **آرامش بیمار:** جهت انجام پانسمان به بیمار آرامش بدهید و مراحل انجام کار را برای او توضیح دهید.

۴- **مکان و وضعیت مناسب:** بیمار را در وضعیت صحیح قرار دهید. حفظ حریم بیمار را با پاراوان یا پرده و... رعایت کنید.

ناحیه پانسمان را در معرض دید قرار دهید و زخم را بررسی کنید تا با توجه به نوع زخم، شست‌وشو و پانسمان را انجام دهید.

وسایل استریل را باز کنید و هر محلولی لازم است را در گالی پات بریزید.

۵. **خشک‌کردن زخم باز:** سطح روی زخم باز را با پدهای گاز تمیز که کاملاً استریل هستند، پاک کنید. اگر زخم، باز هم خون‌ریزی داشت، لازم است با فشاردادن آهسته چند عدد گاز استریل روی آن، تا توقف خون‌ریزی صبر کنید.

۶. **شست‌وشو و تمیزکردن:** برای شست‌وشوی زخم می‌توانید از سرم مخصوص استفاده کنید. هرگز از الکل برای این کار استفاده نکنید؛ چون سوزش

زخم و پانسمان

به هر نوع بریدگی یا سوراخ در پوست گفته می‌شود که لایه‌های عمیق‌تر پوست را در معرض دید قرار می‌دهد. شامل انواع سوختگی، پارگی، ساییدگی یا خراش شدید و قطع عضو.

زخم‌ها برای التیام سریع‌تر و ممانعت از عفونت و... باید پانسمان شوند. نوع پانسمان و روش پانسمان به عوامل مختلفی شامل نوع آسیب، میزان بزرگ بودن، محل قرارگیری و شدت زخم بستگی دارد. پانسمان یک پوشش ضروری در مراقبت از زخم با هدف جلوگیری موقت از خون‌ریزی، محافظت از عفونت و صدمه، جذب ترشحات و نیز سرعت بخشیدن به بهبودی زخم و رویش مجدد پوست است.

انواع پانسمان

● **پانسمان خشک:** در مواردی که زخم سطحی بوده یا نیازی به درمان دارویی مانند استفاده از پمادها نیست، پس از شست‌وشو، پانسمان می‌شود.

● **پانسمان مرطوب:** هرگاه زخم عفونی و عمیق بوده یا به علت سوختگی ایجاد شده باشد پس از شست‌وشو با استفاده از پماد و داروهای دستور داده شده، پانسمان می‌شود.

تجهیزات لازم برای پانسمان

- پنس / پینست / قیچی استریل
- گالی پات / رسیور / دیش درب دار
- گاز و پنبه استریل
- دستکش یکبار مصرف تمیز یا دستکش جراحی استریل در صورت لزوم
- نوار چسب / باند

در زخم

- پرهیز از سرفه و عطسه زدن بر روی زخم
- به هم نزدیک کردن دو لبه زخم به وسیله گاز در صورت فاصله کم و سپس انجام پانسمان
- دقت در استفاده اندازه گاز متناسب با اندازه زخم
- خودداری از گذاشتن مستقیم پنبه بر روی زخم
- در نظر گرفتن احتمال بیماری کزاز و رجوع به آخرین دستورالعمل تزریق سرم کزاز یا واکسیناسیون

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

پانسمان و شست‌وشوی زخم و تمیز کردن آن با رعایت کلیه اصول استریل است و می‌توان گفت: پانسمان زخم یک عمل تخصصی است که باید پس از آموزش، توسط کادر سلامت انجام شود. پانسمان اشتباه ممکن است حتی عوارض بسیار بدتری داشته باشد و این موضوع اهمیت توجه به روش پانسمان متناسب با نوع زخم را نشان می‌دهد. پیشنهاد می‌شود برنامه‌های بازآموزی تخصصی اصول کلی پانسمان برای کادر بهداشتی در نظر گرفته شده و اجرا شود.

بسیار شدیدی در زخم‌های باز ایجاد می‌کند. شست‌وشو در زخم‌های تمیز باید از بالا به پایین و از مرکز به محیط باشد. در زخم‌های نامنظم از مرکز به سمت خارج دورانی تمیز کنید و در زخم‌های عفونی از محیط به مرکز به وسیله پنبه آغشته به بتادین ضد عفونی انجام شود.

۷. پاک کردن محل زخم: پس از شست‌وشو حتما ناحیه زخم را با چند گاز یا پنبه استریل خشک کنید و از مالش یا کشیدن گاز و پنبه روی زخم خودداری کنید. در صورتی که پزشک دستور مرطوب بودن پانسمان را بدهد باید با محلول دستور داده شده خیس شود و توجه کنید که مشمع در زیر ناحیه پانسمان قرار داده شود یا در صورت نیاز پماد روی زخم گذاشته شود.

۸. پانسمان زخم: پس از اقدام‌های گفته شده، زخم بیمار به وسیله پنس استریل، با گاز استریل پوشانده شود. در صورت عفونی بودن زخم، باید از گازهای بیشتری استفاده شود. سپس پانسمان را به وسیله باند یا چسب ثابت کنید. (بهتر است از چسب ضد حساسیت استفاده شود)

توجه: بانداژ نباید خیلی سفت باشد. اگر از شدت بستن آن مطمئن نیستید می‌توانید از بیمار پرسید که آیا احساس فشار روی زخم دارد یا خیر.

نکات مورد توجه در اصول کلی پانسمان زخم

- عدم لمس زخم با دستان آلوده
- دقت در استریل بودن پانسمان
- پوشانده شدن کامل زخم توسط پانسمان
- عدم خشونت در جداسازی لخته‌های خون تشکیل شده
- عدم اصرار در بیرون آوردن اشیای خارجی عمیق

- منابع:
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Skin>
 - <https://www.researchgate.net/publication/256708682> Chitosan and Alginate Wound Dressings A Short Review
 - <https://drmahdiheidari.ir>
 - <https://www.researchgate.net/publication/335609538> Principles of Wound Dressings A Review
 - <https://haal.ir/blog/general-topics/changing-wound-dressing>
 - <https://namatek.com>

• مجموعه کتب آموزش بهورزی، کمک‌های اولیه <https://health.gums.ac.ir>